

บทที่ 1

บทนำ

---

1. ความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในสามทศวรรษที่ผ่านมาเน้นการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความยากจน ช่องว่างรายได้ ปัญหาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม สืบเนื่องจากปัญหาดังกล่าว ทำให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่กรุงเทพฯ และชุมชนเมือง ในบางจังหวัด ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น ยาเสพติด โสเภณี อาชญากรรม เด็กเร่ร่อน คนชราและเด็กถูกทอดทิ้ง อาชญากรรม การเลิกจ้าง และการว่างงาน

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้เล็งเห็นความสำคัญที่จะแก้ปัญหาด้านแรงงาน และปัญหาด้านสังคมดังกล่าว จึงได้กำหนดนโยบายที่จะกระจายการบริการด้านแรงงาน และสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน ทั่วประเทศ ประกอบกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร (บุคลากรและงบประมาณ) การขาดเครือข่ายองค์กรในระดับอำเภอ การรวมกลุ่มองค์กรประชาชนจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนของตนเอง ได้รวดเร็วและทั่วถึง นอกจากนี้ยังเป็นการประสานงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์สังคมระหว่างภาคราชการกับประชาชนในชุมชนอีกด้วย

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน จึงเป็นองค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการดำเนินการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ป้องกันและฟื้นฟูผู้ด้อยโอกาส และผู้เสียเปรียบในสังคมปัจจุบัน ให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในชุมชน หมู่บ้าน อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ยังมีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานอยู่ในหลายประการ ซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งในการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง สามารถนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในที่สุด

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาขึ้นดังต่อไปนี้-

1.1 เพื่อแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

1.2 เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านและเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข

1.3 เพื่อศึกษาการพัฒนาบทบาทของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

3. ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้เฉพาะการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการศึกษาถึงสภาพการดำเนินงานตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในจังหวัดลำพูน

4. วิธีการศึกษา

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยอาศัยเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) และเป็นการศึกษาจากเอกสารวิชาการ เอกสารทางราชการ รายงานต่างๆ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังได้ศึกษาข้อมูลจากการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ งานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำและราษฎรในท้องถิ่น คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน

5. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งหวังว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา มีดังนี้-

5.1 ผลการศึกษา จะช่วยให้ทราบถึงการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านแบบมีส่วนร่วม

5.2 ผลการศึกษา จะช่วยให้ทราบถึงแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองต่อไป

5.3 ผลการศึกษาจะทำให้ได้ทราบข้อมูล ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 2
สภาพทั่วไปของจังหวัดลำพูน

---

1. ลักษณะทั่วไปของจังหวัดลำพูน

1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและขนาด

ที่ตั้ง

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดค่อนข้างเล็ก อยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ ที่สามารถจะใช้เป็นศูนย์กลางความเจริญ ของพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ในอนาคต โดยตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก ห่างจาก กรุงเทพฯ 689 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ และ 729 กิโลเมตร โดยทางรถไฟ

ขนาด

จังหวัดลำพูนมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.08 ตร.กม. หรือประมาณ 2,815,675 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน บริเวณที่กว้างที่สุดประมาณ 43 กม. และยาว จากเหนือจรดใต้ 136 กม.

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อ.สารภี อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ อ.เถิน จ.ลำปาง และ อ.สามเงา จ.ตาก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ.ห้างฉัตร อ.สบปราบ อ.เสริมงาม จ.ลำปาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ.ฮอด อ.จอมทอง อ.หางดง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดลำพูนตั้งอยู่ในภาคเหนือ ซึ่งตามตำแหน่งที่ตั้งจะอยู่ในเขตร้อน ที่ค่อนข้างไปทางเขตอากาศอบอุ่น ในฤดูหนาวจึงมีอากาศค่อนข้างเย็น แต่เนื่องจากอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินห่างไกลจากทะเล จึงมีฤดูแล้งที่ยาวนานและอากาศร้อนจัดในฤดูร้อน จังหวัดลำพูนมีสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันอย่างเด่นชัด 3 ช่วงฤดู คือช่วงเดือนมีนาคมกับเมษายนมีอากาศร้อนถึงร้อนจัด เป็นฤดูร้อน ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม จะมีฝนตกชุกเป็นฤดูฝน และช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์มีอากาศหนาวเย็น เป็นฤดูหนาว ซึ่งฤดูหนาวและฤดูร้อนนั้นเป็นฤดูแล้งที่มีระยะเวลาติดต่อกัน

ประมาณ 6 เดือน ในช่วงฤดูฝนอีก 6 เดือน นั้น อากาศจะไม่ร้อนจัดเท่ากับในฤดูร้อน และไม่หนาวเย็นเท่าฤดูหนาว คือมีอุณหภูมิปานกลางอยู่ระหว่างสองฤดูดังกล่าว

ปริมาณน้ำฝน จากสถิติของสถานีตรวจอากาศจังหวัดลำพูนในช่วงเวลา 17ปี (พ.ศ. 2524-2540) พบว่าในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูนมีฝนตกทุกเดือน โดยมีปริมาณฝนเฉลี่ย 973.1 มิลลิเมตรต่อปี

สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดลำพูนมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบหุบเขา และพื้นที่ภูเขา ที่ราบอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบเชียงใหม่ – ลำพูน หรือที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง กวง ลีและแม่ทา เป็นที่ตั้งของอำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง และตอนเหนือของอำเภอบ้านโฮ่ง มีความสูงเฉลี่ย 200-400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตัวเมืองลำพูนมีระดับความสูง 290.29 ม. จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ค่อยลาดสูงขึ้นในตอนกลาง ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และตะวันตกเฉียงใต้ ตั้งแต่อำเภอแม่ทาตอนใต้ของอำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอทุ่งหัวช้าง และอำเภอที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูง มีระดับความสูงระหว่าง 400-800 เมตรขึ้นไป ระดับความสูงจะลดลงประมาณ 400-800 ม. เมื่อเข้าเขตที่ราบในอำเภอแล้วค่อยๆยกตัวสูงขึ้นมาทางทิศใต้ซึ่งเป็นเขตชายแดนติดต่อกับจังหวัดลำปางและจังหวัดตากขึ้นใหม่

1.2. การเมือง การปกครอง การบริหารราชการ

1.2.1 การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดลำพูน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาล 51 ตำบล 526 หมู่บ้าน 13 เทศบาลตำบล 38 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) (ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดลำพูน)

1.2.2 การบริหารราชการ

จังหวัดลำพูนมีหน่วยราชการต่าง ๆ ที่บริหารราชการในพื้นที่ ประกอบด้วย

1. หน่วยงานการบริหารราชการส่วนกลางที่มาปฏิบัติงานในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน รวมทั้งสิ้น 15 หน่วยงาน หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 14 หน่วยงาน
2. หน่วยงานการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เป็นส่วนราชการประจำจังหวัดซึ่งกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ได้ส่งมาปฏิบัติราชการในจังหวัด รวมทั้งสิ้น 38

หน่วยงาน

3. หน่วยงานการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมืองลำพูน 1 แห่ง สุขาภิบาล 12 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 38 แห่ง

1.2.3 การเมือง

ในปี 2539 จังหวัดได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูน มีเขตการเลือกตั้ง

1 เขต หน่วยเลือกตั้งทั้งหมด 553 หน่วย มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 296,530 คน มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 76.60 มีบัตรเสียร้อยละ 2.96

จังหวัดลำพูน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 คน คือ นายอนุสรณ์ วงศ์วรรณ นายมนตรี คำนไพบูลย์ และนายชัย การวัฒนาศิริกุล

1.3.อาชีพที่สำคัญ

- 1.อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกลำไย กระเทียม หอมแดง พืชผักต่าง ๆ และเลี้ยงสัตว์
- 2.อาชีพหัตถกรรม ได้แก่ ทอผ้าฝ้าย ทอผ้าไหมยกดอก แกะสลัก
- 3.อาชีพอุตสาหกรรม เนื่องจากจังหวัดลำพูนเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และนิคมอุตสาหกรรม เอกชนในเครือสหพัฒนอินเตอร์โฮลดิ้ง จำกัด นอกจากนี้ยังมีโรงงานนอกเขตนิคม อีกจำนวน 840 โรงงาน

2.โครงสร้างประชากรและกำลังแรงงาน

- ประชากร

จังหวัดลำพูน มีประชากร รวมทั้งสิ้น 409,091 คน แยกเป็น ชาย 201,595 คน หญิง 207,496 คน

- กำลังแรงงาน

จังหวัดลำพูน มีกำลังแรงงานรวมทั้งสิ้น 238,091 คน จำแนกเป็น ผู้มีงานทำ 235,636 คน และผู้ไม่มีงานทำ (ว่างงาน) 2,455 คน

3. ตลาดแรงงานและการลงทุน

3.1.ตลาดแรงงาน

จังหวัดลำพูน มีตลาดแรงงานที่เป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ ดังนี้ คือ

3.1.1. โรงงานในเขตอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีโรงงานเปิดดำเนินการแล้ว 64 โรง มีเงินลงทุน 23,650 ล้านบาท สามารถรองรับการจ้างแรงงานถึง 24,415 คน

3.2.2. โรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบริษัท สหพัฒน์อินเตอร์โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) จำนวน 5 บริษัท มีเงินลงทุนประมาณ 790 ล้านบาท สามารถจ้างแรงงาน จำนวน 1,811 คน

3.3.3. โรงงานนอกเขตนิคมอุตสาหกรรม จำนวน 1,474 โรง มีเงินลงทุน 4,605 ล้านบาท สามารถจ้างแรงงาน จำนวน 12,972 คน

3.2.การลงทุน

1) การส่งเสริมการลงทุน

ภาวะการส่งเสริมการลงทุนในช่วง เดือนตุลาคม 2540 – กันยายน 2541 มีโครงการที่ได้รับการอนุมัติให้ส่งเสริมการลงทุน จำนวน 25 โครงการ มีเงินลงทุน 2,922 ล้านบาท เงินหมุนเวียน 2,270 ล้านบาท ซึ่งเป็นการลงทุนในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ก่อให้เกิดการจ้างงาน 3,178 คน การลงทุนเพิ่มจากปีก่อนในระยะเดียวกัน จำนวน 3 โครงการ และมีเงินลงทุนเพิ่มขึ้น 408 ล้านบาท ปีงบประมาณ 2541 กิจการส่วนใหญ่ ได้แก่ หมวดอิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า

2) การลงทุนด้านอุตสาหกรรม

ภาวะความเคลื่อนไหว การลงทุนด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดลำพูน ในช่วง ปีงบประมาณ 2541 มีโรงงานที่ได้รับอนุญาต จำนวน 20 โรง มีเงินลงทุน 66 ล้านบาท ก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น 363 คน แยกเป็นการจ้างแรงงานชาย 254 คน และแรงงานหญิง 109 คน ซึ่งโรงงานที่ได้รับอนุญาตลดลงจากปีก่อน จำนวน 89 โรง เงินลงทุนลดลง 398 ล้านบาท

3.3.การพาณิชย์กรรมและการบริการ

นิติบุคคล

จำนวนผู้จดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลในช่วง 9 เดือนแรก ของปี 2541 รวม 39 ราย ลดลง ร้อยละ 49.35 จดทะเบียนเลิก จำนวน 35 ราย เพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกัน ของปีก่อน

ทะเบียนพาณิชย์

จำนวนผู้จดทะเบียนพาณิชย์ ในเขตอำเภอเมืองลำพูน ในช่วง 9 เดือนแรกของปี 2541 รวม 145 ราย ลดลงร้อยละ 30.28 จดทะเบียนเลิก จำนวน 57 ราย เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.32 เมื่อ เทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า

4.ข้อมูลด้านสวัสดิการสังคมของจังหวัดลำพูน

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ. 1) จังหวัดลำพูนมีพื้นที่ หมู่บ้านยากจน จำนวน 253 หมู่บ้านและได้มีการสำรวจข้อมูลผู้ประสบปัญหาด้านแรงงานและส วัสดิการสังคมของจังหวัดลำพูน (ทรส.1) รอบที่ 1 พบว่ามีผู้ประสบปัญหาด้านสังคมจำนวน 4,141 คน แยกเป็น

- 1.เด็ก จำนวน 302 คน
- 2.สตรี จำนวน 823 คน
- 3.ผู้สูงอายุ จำนวน 2,710 คน
- 4.คนพิการ จำนวน 1,164 คน
- 5.คนไร้ที่พึ่ง จำนวน 213 คน
- 6.ผู้ติดเชื่อเอดส์ จำนวน 139 คน
- 7.ผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง จำนวน 268 คน
- 8.หัวหน้าครอบครัวที่มีรายได้น้อย จำนวน 1,211 คน

บทที่ 3

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้าน

3.1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

นิพัทธเวช สืบแสง (2526) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา” ว่าหมายถึง “การกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนด และการดำเนินงานเป็นของประชาชน” โดยกระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้น เป็นการมีส่วนร่วมในขั้นตอน

1. ค้นหาหรือกำหนดปัญหาของชุมชน
2. หาสาเหตุของปัญหา
3. หาวิธีแก้ไขปัญหา
4. ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
5. ประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหา

อิระวัชร จันทรประเสริฐ ได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการ นักพัฒนา เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังต่อไปนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการระดมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นเป็นแนวคิดพื้นฐานของวิธีการพัฒนาชุมชน คือ ช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ ซึ่งหมายความว่าประชาชนจะต้องช่วยกันในการเป็นผู้กระทำการพัฒนาตนเอง มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้กระทำการพัฒนาจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยตรง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนแนวใหม่จึงเน้นการพัฒนาคน โดยยึดหลักสำคัญให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคงของตนเองด้วยตนเอง วิเคราะห์ตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นเครื่องป้องกันว่า ผลแห่งการพัฒนาจะตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ และยังเป็นการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยร่วมที่สำคัญในกระบวนการพัฒนา ซึ่งจะ ต้องมีการพิจารณาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม เพราะถ้าการพัฒนาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว ก็ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนานั้นจะบรรลุผลสำเร็จอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมนั้นเป็นอุปกรณ์ทางใจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ถ้าเป็นบุคคลไม่รู้จักรักการทำงานเป็นทีมแล้ว งานนั้นๆ ย่อมไม่เจริญก้าวหน้า เพราะการรวมตัวพลังสร้างชาติและชุมชนอย่างเข้มแข็งเท่านั้น จึงสร้างชาติและสังคมได้

3.1.1. การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความหวังกังวลร่วมกัน
2. ความเคียดแค้นและความไม่พอใจร่วมกัน
3. การตกลงร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา แต่การมีส่วนร่วมยังอาจเกิดจากความคิดอื่นๆ เช่น
4. ความศรัทธาต่อบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
5. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่ง
6. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า

3.1.2. ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการ นักพัฒนา ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนหลากหลายแตกต่างกันไปตามความรู้และประสบการณ์ที่ตัวเองมีอยู่ดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

จากนัยความหมายดังกล่าว การมีส่วนร่วมจึงประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

- (1) การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งตัว (Self)

ไม่ใช่เฉพาะแต่เกี่ยวข้องด้านกำลังกายหรือทักษะ

- (2) การกระทำการให้ โดยเป็นการกระทำที่มากกว่าการยินยอม (consent)

จะกระทำตามคำสั่ง แต่เป็นการกระทำด้วยความยินยอมพร้อมใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการติดต่อสื่อสาร ทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลนั้นและกลุ่ม

- (3) การร่วมรับผิดชอบ มีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม ต้องการเห็นผลสำเร็จ

ของงาน

โดยสรุปแล้วอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคลกลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้ ให้บรรลุดูวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

- (1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวม ตลอดจนความต้องการของชุมชน
- (2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
- (3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
- (4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- (5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล
- (6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
- (7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรม ให้บรรลุตาม เป้าหมายที่วางไว้

(8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา โครงการและกิจกรรมที่ ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมือง และในชุมชนชนบท ได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาชนบทในขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย แต่ถ้าหากจะให้การพัฒนาชุมชนได้รับ ผลสำเร็จอย่างแท้จริง ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน นับ ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย ไม่ว่าโครงการพัฒนาชุมชนนั้นๆ จะได้จำแนกไว้กี่ขั้นตอนก็ตาม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนในชุมชน สามารถที่จะมีโอกาสเข้าดำเนินการและอิทธิพลในกิจกรรมและกระบวนการพัฒนา อีกทั้งยัง ได้รับ ผลจากการพัฒนาอย่างเสมอภาคอีกด้วย โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้.-

- (1) เข้าร่วมการดำเนินการด้วยความพยายามในการพัฒนา
- (2) ได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์ของการกระทำตามที่ควรจะเป็น
- (3) มีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมายนโยบาย การวางแผน รวมทั้ง ดำเนินกิจกรรมในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องหรือผูกพันกับกิจกรรมสาธารณสุขในทุกระดับของการตัดสินใจ ทั้งในด้านการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ และสังคม โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ตั้งแต่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การร่วมกันปรับปรุงสภาพแวดล้อม การมีบทบาทหรือหน้าที่ในองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ทางสังคม รวมทั้งการร่วมมือของประชาชนในองค์กรทางศาสนา สมาคม ตลอดจนขบวนการอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตทางสังคมของบุคคล

โดยสรุปแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่าความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีความหลากหลาย แต่มีจุดร่วมที่สำคัญ คือ การที่ประชาชนจะต้องมีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนขององค์การพัฒนา และต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในระดับที่มีผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของคน

3.1.3. จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการพัฒนาชุมชน จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ

1. ทางเศรษฐกิจ (Economic) ประชาชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจได้ โดยอาศัยความร่วมมือกันซื้อ ร่วมมือกันขาย เพื่อให้ได้ของที่มีคุณภาพและมีความยุติธรรมทางด้านราคา เช่น การดำเนินงานในรูปของสหกรณ์ หรือประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่เป็นหนี้สินใคร และไม่อพยพไปขายแรงงานในชุมชนอื่นๆ เป็นต้น นั้นหมายถึง การลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ จากภายนอกของชุมชน

2. ทางสังคม (Social) การมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) เกิดความไว้วางใจในตนเอง (Self-reliance) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ต่อตนเองหรือผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้ (Self-help) ประชาชนสามารถระดมพลัง ความคิด พลังกาย พลังใจ และความสามารถ เข้าจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ

3. ทางการเมืองและการปกครอง (Politic and Government) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนแต่ละคนนั้นเป็นการสร้างบุคลิกภาพและจิตสำนึกของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ชึ่งมุ่งไปสู่การปกครองตนเองเช่นเปิด โอกาสให้ประชาชนได้ร่วมมือบริหารงานของหมู่บ้านและตำบลในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้านสภาตำบลที่ได้รับการคัดเลือกและเห็นชอบจากชาวบ้านให้กระทำหน้าที่เพื่อชุมชนของตนเองซึ่งในที่สุดแล้วต้องการให้เกิดลักษณะของการปกครองท้องถิ่น (Local Government) นั้นเอง

โดยสรุปแล้ว จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือต้องการให้

ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และพัฒนาให้มากที่สุด

3.1.4. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ถ้าพิจารณาในแง่ของความสำคัญของการมีส่วนร่วม ของประชาชน ก็สามารแยกความสำคัญได้ดังนี้

(1) เนื่องจาก โครงการพัฒนาชุมชนในทุกโครงการจะมีวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งคือ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีการกินคืออยู่ดี มีรายได้สูงขึ้น มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น รวมตลอดถึงการ ให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น หากประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนได้ยอมรับและให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาการชุมชน โครงการเหล่านั้น ย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่ายในทางตรงข้าม หากประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนา ชุมชนไม่เห็นด้วยไม่ให้การสนับสนุนจนถึงขนาดทำการต่อต้านแล้ว โครงการพัฒนาชุมชนนั้น ย่อมประสบความล้มเหลวในที่สุด

(2) เนื่องจากการยอมรับที่ว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมานานอย่างต่อเนื่อง จึงรู้เรื่องราวของปัญหาและความต้องการของชุมชนตนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการที่ให้ ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนตนได้ เป็นอย่างดี ได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาจึงน่าที่จะเป็นสิ่งที่ดี เพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดกับความต้องการมากขึ้น

(3) เนื่องจากตระหนักว่า แนวคิดของการพัฒนาชุมชนในลักษณะที่จะใช้รูปแบบเดียวกันทั่วประเทศเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะสภาพปัญหาความต้องการ ตลอดจนสภาพภูมิศาสตร์พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้น การที่จะให้รูปแบบของการพัฒนาชุมชนเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศนอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาดตรงจุด หรือ เคาไม่ถูกที่คั้นแล้ว ยังอาจสร้างความล้มเหลวในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนได้ง่าย โดยเฉพาะถ้าประชาชนไม่ยอมรับไม่ให้ความร่วมมือ หรือขนาดต่อต้าน ในสิ่งที่บังคับหรือชี้นำให้เขา

(4) ในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นแนวทางในการ

ปูพื้นฐานเกี่ยวกับการปกครอง ระบบประชาธิปไตย ให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งคือ การปกครองระบบประชาธิปไตย ก็คือสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ จะช่วยปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับชุมชนจริง ๆ อาทิ ความเสมอภาคทางการเมือง ในการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักยกย่องคนอื่นต่อความคิดเห็นของบุคคลที่แตกต่าง การใช้เหตุผล การเคารพในศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์การเคารพในสิทธิและหน้าที่ เป็นต้น

3.1.5. เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของประชาชน(Condition for participation)

การที่ประชาชนจะริเริ่มและช่วยตนเองได้ นั้น ประชาชนจะต้องมีโอกาสที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเสียก่อน กล่าวคือ ต้องมีเงื่อนไขสำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to participation)
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to participation)
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to participation)

หากไม่มีอิสรภาพ ไม่มีความสามารถ และ ไม่มี ความเต็มใจแล้วไซ้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะไม่เกิดขึ้นเลย

นอกจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ดังกล่าวแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปเขาประเมินค่าตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจ ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

3.1.6. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา จำแนกได้ 5 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้ จะให้ความสำคัญในปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความเป็นเจ้าของ ความรู้สึกรับผิดชอบ

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มขบวนการ ที่มุ่งสร้าง พื้นฐานอำนาจจากการสร้าง กลุ่มและ โครงสร้างภายในหน่วยให้เป็นขบวนการที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในลักษณะนี้ได้ ให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

3. การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ในลักษณะนี้ ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิค ความรู้ และการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดี ระหว่างประชาชนกับรัฐ

4. การมีส่วนร่วมในลักษณะของสถาบัน ในลักษณะนี้ ให้ความสำคัญ ในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายเท หรือขยาย โครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ และชนชั้นทางสังคม ในการกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากร การบริหาร สถานะ และอำนาจในสังคม

5. การมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย ในลักษณะนี้ ให้ความสำคัญในเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และผู้เสียเปรียบในสังคม แล้วนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายและแผนงานระดับชาติ เพื่อเป็นการประกันความมั่นคงในเรื่องของการให้การสนับสนุน และยอมรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในรูปของสถาบัน โครงการ กฎหมาย และอุดมการณ์ แนวคิดใหม่

3.1.7. รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น อาจจำแนกออกได้ 3 ประการ ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (inclusive organization)

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (non-representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่ม

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (non-representative) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

3.1.8. วิธีการที่จะดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรประชาชน

การจัดตั้งองค์กรประชาชน โดยส่วนราชการ หรือองค์กรเอกชน จะต้องมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กร ประชาชนที่จัดตั้งขึ้นซึ่งมีวิธีการที่จะดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1. การสร้างความศรัทธาและความเชื่อถือสำหรับคนในชุมชนผู้ที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชน (โดยจัดตั้งองค์กรประชาชน) จำเป็นต้องมีวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น เกิดความศรัทธาเชื่อถือ เช่น การไปช่วยงานชาวบ้าน การให้คำแนะนำการประกอบอาชีพ การรู้จักคุ้นเคยกับขนบธรรมเนียมประเพณี และนิสัยใจคอของคนในชุมชน การเรียนรู้ภาษาท้องถิ่น การยกย่องและการให้เกียรติคนในชุมชน

2. ในการก่อตั้งกลุ่ม (องค์กรประชาชน) ในชุมชน โดยปกติแล้ว กลุ่มที่รู้จักรวมตัวกันได้ดีที่สุดในระดับสูง และมักเป็นชนชั้นกลาง มากกว่ากลุ่มที่มีฐานะยากจน ดังนั้นการจัดตั้งกลุ่มในระยะแรกๆ อาจต้องเน้นประชาชนที่มีฐานะต่ำ ไปก่อนและไม่ควรให้ไปกระทบกลุ่มอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นต้องมีเป้าหมายดังนี้

2.1 ดึงขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่ม โดยเฉพาะผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจ และมีแรงจูงใจที่จะเข้าร่วม

2.2 ต้องมีการกระจายผลประโยชน์ดังกล่าวแก่สมาชิกในกลุ่มอย่างยุติธรรม

3.1.9. ขั้นตอนที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วม

การระดมประชาชนหรือการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างแท้จริง จึงต้องมีขั้นตอนดังต่อไปนี้.-

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชาวบ้าน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหา และสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเองกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมา ก็ไร้ประโยชน์เพราะชาวชนบทจะขาดความเข้าใจ และมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่แน่นอนที่สุดก็คือ ชาวชนบทเป็นผู้อยู่กับปัญหา และรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด แต่มนุษย์ย่อมยังมองปัญหาของตนไม่ชัดเจนจนกว่าที่จะมีเพื่อนมาช่วยให้ตนวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาของตนได้เด่นชัดยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจึงน่าจะมีหน้าที่เสมือนเป็นกระจกเงาเป็นผู้คอยสะท้อนภาพ หรือเป็นจิตแพทย์ ผู้คอยซักถามให้ชาวชนบทเห็นภาพของปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน กิจกรรม การวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากเจ้าหน้าที่ หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานการพัฒนา วัตถุประสงค์ให้เสร็จสิ้น โดยฉับไว ก็จะดำเนินการวางแผนงานเสียด้วยตนเอง ผลที่ตามมาก็คือ ต่อไปเมื่อ ขาดเจ้าหน้าที่ ชาวชนบทก็ไม่สามารถจะดำเนินการวางแผนงานได้ด้วยตนเอง อาจจะมี ความยากลำบากที่จะผลักดันให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นแต่เพียงเพื่อนของชาวชนบทในการช่วย กันวางแผนงาน เพราะชาวชนบทโดยทั่ว ๆ ไป มีการศึกษาน้อยแต่ถ้าเราไม่ทำให้ชาวชนบทได้มีส่วน ร่วมในขั้นตอนนี้ โอกาสที่ชาวชนบทจะได้รับการศึกษาและพัฒนาตนเองในการวางแผนดำเนินงาน ก็จะหมดไป เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจะต้องทำใจให้ได้ว่า การศึกษาใดก็ตามต้องเริ่มความยากง่าย เร็วช้าจากระดับของผู้ที่จะได้รับการศึกษา มิใช่จากระดับความรู้ความสามารถของคน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าชาวชนบทยากจนและ ขาดแคลนทรัพยากร แต่ชาวชนบทก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ งานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงานชนบท อย่างน้อยชาวชนบท มีแรงงานของตนเองเป็นขั้น ต่ำที่สุด ที่สามารถจะเข้าร่วมได้ และในหลาย ๆ แห่ง ชาวชนบทสามารถจะร่วมลงทุนในกิจกรรม หลาย ๆ ประเภทได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบท คิดค้นทุนให้กับตัวเองในการ ดำเนินงานและจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่ทำขึ้น เพราะเขาจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งต่าง ไปจากสภาพที่การลงทุน และปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ต้อง เดือดร้อนมากนัก และการบำรุงรักษาจะไม่เกิด เพราะเมื่อไม่ใส่ใจของเขา เขาก็จะไม่บำรุงรักษา ไม่ รักและหวงแหนมัน นอกจากนั้นการร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรม อย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็จะสามารถดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามงานและการประเมินผลงานขาดการมี ส่วนร่วมของชาวชนบท แต่การดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ชาวชนบทย่อมจะไม่ได้ประเมินด้วย ตนเอง ว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกั นในโอกาสต่อ ๆ ไป จึงอาจประสบความยากลำบาก เพราะชาวชนบทไม่ได้ประเมินด้วยตนเองให้ รู้แจ้งว่าดีหรือไม่คืออะไร แน่่อนที่สุดอาจจะมีผู้ได้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมา จากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่จะมุ่ง พัฒนาคน การคำนึงถึงความเที่ยงธรรมในแนวคิดของคนภายนอกย่อมไร้ประโยชน์ การผสม ผสานระหว่างคนนอกกับชาวชนบทน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า โดยเฉพาะอย่าง ยิ่งหากส่วนประกอบของคนนอกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจะเป็นชาวชนบทในหมู่บ้านอื่น ๆ มา ร่วมประเมินด้วยก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ไม่น้อย เพราะนอกจากจะเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไป

(ถ้ากิจกรรมนั้นเกิดประโยชน์) แล้ว ชาวชนบทเองจะเข้าใจและมองคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ คล้ายคลึงกับชาวชนบทด้วยตนเอง

3.2 .การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

3.2.1. นโยบายการดำเนินงานโครงการจัดตั้ง ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

1. กำหนดเป้าหมายจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้าน ในปีงบประมาณ 2539 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดระบบสวัสดิการสังคมในชุมชน และสนองนโยบายรัฐบาลด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคม

2. การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และแนวคิด ในการจัดตั้งองค์กรชุมชน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในการบริการด้านสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ในหมู่บ้าน

3. การดำเนินการของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านเน้นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ ฯ โดยสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในด้านการสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน การป้องกันปัญหา และพัฒนาฟื้นฟู ผู้รับการสงเคราะห์ให้สามารถพึ่งตนเองได้

4. ที่ทำการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านให้ใช้สถานที่ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านเป็นที่ทำการ เช่น ศาลาประชาคม ศาลากลางบ้าน ที่ทำการตำบล หรือ องค์กรบริหารส่วนตำบลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน วัด โรงเรียน หรือใช้บ้านกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่จำเป็นต้องก่อสร้าง ที่ทำการศูนย์ ฯ ขึ้นมาใหม่

5. การสนับสนุนเงินอุดหนุนกองทุนศูนย์ ฯ พิจารณาจากผลการดำเนินงานและความรู้ ความสามารถในการบริหารของคณะกรรมการศูนย์ ฯ เป็นสำคัญศูนย์ ฯ ที่จะได้รับเงินอุดหนุนกองทุนศูนย์ ฯ ไม่จำเป็นต้องมีเงินกองทุนของศูนย์ ฯ อยู่ก่อนก็ได้

6. การใช้จ่ายเงินกองทุนศูนย์ ฯ ดำเนินการ ได้ 3 ลักษณะ คือ

6.1 การช่วยเหลือโดยให้เปล่า

6.2 การให้กู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ

การสำรองจ่ายช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อนในกรณีฉุกเฉิน

7.ส่งเสริมให้ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน สามารถให้การช่วยเหลือประชาชน โดยครอบคลุมทั้งบริการด้านสวัสดิการสังคม และแรงงาน และสามารถประสานงานกับ

หน่วยงานในสังกัด กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และส่วนราชการอื่นๆ ในกาช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อน

8. สนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้ประสานงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลดีแก่ประชาชน โดยมอบหมายภาระหน้าที่ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน กับศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และนำการช่วยเหลือไปสู่ประชาชน ตลอดจนติดตามรายงานผลผลการดำเนินงานให้ทราบอย่างชัดเจน

3.2.2. วัตถุประสงค์ของโครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

การจัดตั้งและดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้.-

1. เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรเกิดความรู้และแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยให้ราษฎรช่วยกันแก้ไขปัญหาด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมของตนในพื้นที่ อันเป็นหลักประกันที่ราษฎร จะได้รับการช่วยเหลือรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน กับหน่วยราชการ หรือองค์กรภาคเอกชน ที่จะลงไปดำเนินกิจกรรมด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมด้านอื่นๆ ในหมู่บ้าน
3. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไขปัญหาและกระจายบริการด้านแรงงาน และสวัสดิการสังคมไปสู่ราษฎรในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง
4. เพื่อให้เป็นแหล่งสถิติข้อมูลพื้นฐานและข่าวสารด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมในหมู่บ้าน

3.2.3. แนวทางการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

หน่วยงานในสังกัดของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัด ทำการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้น ด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม ตลอดจนการสังคมสงเคราะห์ และหลักการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านแก่ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้นำไปดำเนินการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านตามแนวทางดังต่อไปนี้

- (1) ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านทุกฝ่าย เพื่อรับทราบนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ บทบาทและภารกิจของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- (2) ประชุมชี้แจงราษฎรให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของศูนย์สงเคราะห์

ราษฎรประจำหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้ง

(3) คัดเลือกสถานที่ทำการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็น ศาลาประชาคม ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือศูนย์บริการประชาชน

(4) คัดเลือกคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยประชุม คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อแต่งตั้งและมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้าน

(5) ให้คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ร่วมมือกันระดม ทรัพยากรที่จำเป็นสำรองไว้ประจำศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อให้การช่วยเหลือ ราษฎรที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในกรณีต่างๆ

(6) สำรวจและจัดทำทะเบียนบ้านผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่าง ๆ เช่น ครอบครัวยากจน คนพิการ และคนชราที่ไม่มีผู้อุปการะ โดยเฉพาะการจัดทำทะเบียนราษฎรผู้เดือด ร้อน 4 ประเภท ได้แก่

- (1) เด็กก่อนวัยเรียน (แรกเกิด-6 ขวบ)
- (2) เด็กวัยเรียน (7-13 ปี)
- (3) วัยทำงาน (15-60 ปี)
- (4) คนชรา (61 ปีขึ้นไป)

นอกจากนี้ยังจัดเก็บข้อมูลผู้มีปัญหาเกี่ยวกับด้านแรงงาน ข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน (สสค.1) ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน(จปฐ.1) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านผ กชช.2 ค) และข้อมูลอื่นๆ เพื่อใช้ประกอบในการวางแผน กำหนดกิจกรรม โครงการในการป้องกัน แก้ไขปัญหา พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในหมู่บ้านให้ดีขึ้น และให้เป็นแหล่งสถิติข้อมูลพื้นฐานด้านแรงงาน และสวัสดิการสังคมระดับหมู่บ้าน

(7) เมื่อได้คัดเลือกคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน สำรวจ ข้อมูลระดับทรัพยากรและคัดเลือกสถานที่ทำการของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว ให้รายงานไปยังอำเภอ เพื่อออกประกาศอำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้าน และรายงานจังหวัดเพื่อออกประกาศจังหวัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ไว้เป็นหลักฐาน

(8) การมอบประกาศจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้จัดพิธีมอบใน ระดับอำเภอ โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมร่วมในการบรรยาย ทวบทวนบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ในฐานะเป็น องค์กรรกรฐานระดับหมู่บ้าน เกี่ยวกับงานด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม

3.2.4.บทบาทหน้าที่กรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ประธานศูนย์สงเคราะห์ มีหน้าที่

- ประชุมชาวบ้านชี้แจงให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- พิจารณาคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ โดยความเห็นชอบจากที่ประชุมชาวบ้าน
- เสนอรายชื่อคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ เพื่อดำเนินการแต่งตั้งให้ถูกต้องตาม

ระเบียบของทางราชการ

- ประชุมกรรมการศูนย์ฯ เพื่อร่างระเบียบ ขั้นตอน และขอบเขตการดำเนินงานของศูนย์
- ประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯ ทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย เพื่อกำหนดเป้าหมาย

แนวทาง และกิจกรรมในระยะสั้น และระยะยาวที่ศูนย์จะดำเนินงาน

- มอบหมายภารกิจให้กรรมการศูนย์แต่ละคนปฏิบัติ รวมทั้งติดตามผลการปฏิบัติงานของกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

- ประสานงานสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน
จนองค์กรภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

- ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนในหมู่บ้าน โดยมิตความเห็นชอบ
ของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

รองประธานกรรมการศูนย์ มีหน้าที่ปฏิบัติงานแทนประธานกรรมการศูนย์ กรณีประธานกรรมการ
ศูนย์ไม่อยู่ หรืออยู่แต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

กรรมการต่างๆ แบ่งเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

- กรรมการฝ่ายสวัสดิการเด็ก เยาวชน สตรี ครอบครัว มีหน้าที่สำรวจข้อมูลผู้มีปัญหาทาง
สังคม โดยแยกประเภทเด็ก เยาวชน สตรี และครอบครัว และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

- กรรมการฝ่ายสวัสดิการคนพิการ บุคคลที่ไร้ที่พึ่ง ผู้สูงอายุ มีหน้าที่สำรวจข้อมูลผู้มี
ปัญหาทางสังคม โดยแยกประเภท คนพิการ คนไร้ที่พึ่ง และผู้สูงอายุ

- กรรมการฝ่ายสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย มีหน้าที่ให้การช่วยเหลือผู้ประสบ
สาธารณภัย บ้านถูกไฟไหม้ บ้านถูกน้ำท่วม บ้านถูกพายุพัดพังเสียหาย โดยประสานงานกับ
ประชาสงเคราะห์จังหวัด เพื่อให้การช่วยเหลือ

- กรรมการฝ่ายจัดหางานและอบรมอาชีพแรงงาน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาราชกรผู้มีปัญหา
ด้านแรงงาน และประสานงานสำนักงานจัดหางานจังหวัด หรือศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด เพื่อ
ให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสม

กรรมการฝ่ายต่างๆ มีหน้าที่

- จัดเก็บข้อมูลผู้มีปัญหาทางสังคมของหมู่บ้าน ตามแบบฟอร์มที่ราชการกำหนด (ศสบ.1 และ ศสบ.2) โดยแยกประเภทเป็นกลุ่ม เด็ก เยาวชน สตรี คนชรา คนยากไร้ ตลอดจนข้อมูลด้านแรงงาน
- สํารวจกลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม ปัญหาแรงงานและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ
- จัดทำผังแสดงข้อมูลผู้มีปัญหาทางสังคม ข้อมูลด้านแรงงาน ตลอดจนสถิติข้อมูลอื่นๆ ของหมู่บ้านติดตั้งไว้ที่ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ
- บันทึกผลการดำเนินงานให้การช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนของศูนย์ฯ ไว้อย่างสม่ำเสมอ
- สรุปผลการช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์ของศูนย์ฯ ติดตั้งไว้ที่ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน
- รายงานข้อมูลตามแบบ ศสบ.1 และ 2 ให้สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทราบ และทุกครั้งที่มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน
- จัดทำระเบียบขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานของศูนย์ฯ
- รับคำร้องทุกข์ของราษฎรผู้ประสบปัญหาเดือดร้อน
- ตรวจสอบรายละเอียดผู้ขอรับการสงเคราะห์ก่อนนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ
- นำเรื่องผู้รับการสงเคราะห์ และตัวผู้รับการสงเคราะห์ เข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ
- ดำเนินการให้การช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์ ตามมติคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ
- ติดตามผลการให้การช่วยเหลือทุกเดือน และนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯ เพื่อพิจารณา
- รายงานการช่วยเหลือผู้รับการสงเคราะห์ให้ประชาสงเคราะห์อำเภอและประชาสงเคราะห์จังหวัดทราบ อย่างสม่ำเสมอ

- ประสานงานประชาสงเคราะห์อำเภอ สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด

หน่วยราชการในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ตลอดจนองค์กรเอกชน และผู้จิตกุศล เพื่อให้การสงเคราะห์กลุ่มผู้มีปัญหาทางสังคม อาทิ เช่น เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กยากจน เด็กกำพร้า สตรีหม้าย สตรีที่ประสบปัญหาความทุกข์ยาก ครอบครัวยากไร้ คนชรา ไร้อุปการะ คนพิการ ผู้ประสบสาธารณภัย ตลอดจนผู้ประสบปัญหาด้านแรงงาน

- ดำเนินงานตาม โครงการ/กิจกรรม อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด

หรือผู้มีหน้าที่

- จัดทำบัญชีรับ-จ่าย เงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้ถูกต้องชัดเจน และเป็นปัจจุบัน

- เปิดบัญชีเงินฝากกองทุนศูนย์สงเคราะห์ฯ ไว้กับธนาคาร โดยใช้ชื่อเจ้าของบัญชีไม่น้อยกว่า 3 คน โดยพิจารณาจากคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

- ความคุ้มครองเบิกจ่ายเงินกองทุนศูนย์ฯ ซึ่งต้องได้รับการเห็นชอบโดยมติคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และมีลายมือชื่อเจ้าของบัญชีร่วมเซ็นเบิกจ่าย ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 คน

- เก็บรักษาเงินสำรองจ่ายช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์ไว้ได้ไม่เกิน 3,000 บาท

- การพิจารณาให้การช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์โดยเงินกองทุนศูนย์ฯต้องได้รับการเห็นชอบโดยมติคณะกรรมการศูนย์

- การสงเคราะห์โดยการกู้ยืมเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ไม่ควรคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เป็นไปเพื่อการสงเคราะห์ผู้ยากไร้

- แสวงหาแนวทางระดมทรัพยากร เพื่อเพิ่มพูนกองทุนศูนย์ฯ โดยประสานองค์กรภาคเอกชน ผู้มีจิตกุศล ตลอดจนกลุ่ม หรือชมรมอาสาสมัครต่างๆ

- รายงานการใช้จ่ายเงินกองทุนศูนย์ฯ ให้สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทราบ ทุก 3 เดือน เพื่อทราบเป็นการตรวจสอบ ยืนยันการใช้จ่ายเงินให้ถูกต้อง

- จัดตั้งคณะกรรมการกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อระดมเงินกองทุนฯ และดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน

เลขานุการมีหน้าที่

- ประสานงานในคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในหมู่บ้าน เกิดความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ
- จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ โดยสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแสวงหาแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
- จัดให้มีการประชุมชาวบ้าน โดยสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการศูนย์ฯ และชาวบ้านเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ฯ
- ประสานงานสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดและอำเภอ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรเอกชน ฯลฯ ตามที่ประธานกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ มอบหมาย
- จัดบันทึกการประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ

3.2.5.เงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน อาจมีเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ซึ่งจากการบริจาค การจัดกิจกรรม การรณรงค์หาทุน หรือ ได้รับเงินอุดหนุนจากทางราชการ โดยให้คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เป็นผู้บริหารเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และให้นำฝากไว้ที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ ในท้องที่จังหวัดนั้น ๆ โดยใช้ชื่อบัญชีว่า “ เงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน”

การพิจารณาให้ความช่วยเหลือราษฎรเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้เป็นไปตามมติเสียงข้างมากของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

การเก็บรักษาและการเบิกจ่ายเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อย 3 คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการศูนย์ เหนรัญญิก และเลขานุการหรือกรรมการ ในการถอนเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านจะต้องมีกรรมการลงชื่อส่งจ่ายร่วมกันอย่างน้อย 2 คน โดยมีประธานกรรมการศูนย์เป็นผู้ลงนามทุกครั้ง และให้เหนรัญญิก เก็บรักษาเงินสดไว้ เพื่อช่วยเหลือราษฎรกรณีฉุกเฉินไม่เกิน 3,000 บาท

ให้เหนรัญญิกจัดทำบัญชีเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อแสดงรายละเอียดการรับ-จ่ายเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ที่เป็นปัจจุบันและสามารถตรวจสอบได้

การใช้จ่ายเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) เงินสงเคราะห์ แก่ราษฎรที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ผู้ประสบสาธารณภัย เด็ก คนชรา คนพิการ ตลอดจนผู้มีปัญหาด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมตามจำนวนเงินที่เหมาะสม

(2) เงินทุนประกอบอาชีพ โดยให้พิจารณาตามความจำเป็น ความสามารถในการชำระคืน และจำนวนเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

(3) เงินสำรองจ่าย แก่ผู้ประสบความเดือดร้อน ซึ่งอยู่ในระหว่างรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ หรือภาคเอกชน เช่น เงินสงเคราะห์ครอบครัว เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เงินกองทุนการ

(4) ศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ค่าตอบแทนแรงงาน ตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ครอบครัวในชนบท เมื่อได้รับเงินแล้วให้นำส่งคืนเข้าเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน การระดมเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

การเพิ่มพูนเงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ศูนย์สามารถกำหนดบทบาทภารกิจในการช่วยเหลือประชาชนได้อย่างเต็มที่ที่สามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น

- การรับบริจาคเงิน และสิ่งของจากผู้มีจิตกุศล โดยตั้ง โต๊ะหรือตู้รับบริจาค
- การจัดการแสดง ร้องเพลง รำวง มวยการกุศล กิจกรรมบันเทิงอื่นๆ เพื่อหารายได้เข้ากองทุน
- การประชุมสิ่งของบริจาค เพื่อการกุศล
- การขายอาหาร และเครื่องคืมในเทศกาล งานแสดงต่างๆ
- การจัดทำสิ่งของที่ระลึก โดยฝีมือชาวบ้าน ขายเพื่อหารายได้เพิ่มพูนกองทุน เป็นต้น

3.2.6. ผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน มีประสิทธิภาพและเกิดผลดีเป็นประโยชน์แก่ประชาชน ซึ่งกำหนดให้มีการแต่งตั้งผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้แต่งตั้งจากอาสาสมัครประชาสงเคราะห์ หรือคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน หรือบุคคลอื่นในตำบล อำเภอ และจังหวัดนั้นๆ เพื่อทำหน้าที่ดังนี้.-

(1) เป็นผู้ประสานงานระหว่างศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านกับตำบล อำเภอ จังหวัด และส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อนำบริการด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมไปสู่ประชาชน

(2) ประสานกับองค์กรภาคเอกชน อาสาสมัครประชาสงเคราะห์ นำบริการและการช่วยเหลือผ่านศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านไปสู่ประชาชน

(3) แสวงหาแนวทางและระดมความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ประชาชน

(4) ร่วมประชุมให้คำแนะนำปรึกษา และร่วมวางแผนการดำเนินงานกับคณะกรรมการศูนย์ สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

(5) ร่วมกับตำบล อำเภอ จังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำ หมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพิจารณาการ ดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

(6) รายงานผลการปฏิบัติงานให้ตำบล อำเภอ และจังหวัดทราบ

ผู้ประสานงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน อาจได้รับค่าตอบแทนในการ ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด

3.2.7. ขั้นตอนการรายงานและติดตามประเมินผล

การรายงานและติดตามประเมินผลการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อ ทราบถึงปัญหา อุปสรรคตลอดจนความก้าวหน้าของโครงการ โดยมีลำดับการปฏิบัติ ดังนี้-

การรายงานผล การรายงานผลการปฏิบัติงานของศูนย์จะต้องดำเนินการทุกระดับตั้งแต่หมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ซึ่งสามารถแยกขั้นตอนการดำเนินงาน ได้ ดังนี้

- ระดับศูนย์ ให้ศูนย์มีหน้าที่ทำรายงานผลการดำเนินงาน

- ระดับอำเภอ อำเภอรวบรวมผลการดำเนินการของศูนย์เป็นรายงวด ทุก 4 เดือน คือ งวด 1 (ตุลาคม-มกราคม) งวด 2 (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม) และ งวด 3 (มิถุนายน-กันยายน) รายงานไปยัง จังหวัด

- ระดับจังหวัด จังหวัดรวบรวมผลการดำเนินการของศูนย์ต่างๆ ในแต่ละอำเภอรายงาน ไปยังกรมประชาสงเคราะห์ เพื่อประโยชน์ในการติดตามผลตามโครงการในแต่ละจังหวัดต่อไป

การติดตามประเมินผล การติดตามประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งของการส่งเสริมและ กระตุ้นให้การดำเนินการตามโครงการเดินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

เมื่อได้จัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านขึ้นดำเนินการในหมู่บ้านต่างๆ แล้ว ประชาสงเคราะห์จังหวัด ประชาสงเคราะห์อำเภอ หรือหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและ สวัสดิการสังคมจังหวัด จะได้จัดเจ้าหน้าที่ออกปฏิบัติงานภาคสนามในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อ ให้คำแนะนำข้อเสนอนะ ตลอดจนแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับการดำเนินงานของศูนย์ ที่จะทำให้การ ดำเนินงานของศูนย์บรรลุวัตถุประสงค์อย่างจริงจัง

ในการติดตามและประเมินผลโครงการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านนี้ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

(1) การประเมิน หลังการอบรมชี้แจงโครงการ โดยใช้แบบสอบถาม ผู้รับผิดชอบในการประเมินผล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์จังหวัดและอำเภอ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัด

(2) การส่งเจ้าหน้าที่ออกติดตามประเมินผล ในภาคสนามเมื่อมีการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ในระยะเวลาที่เหมาะสม ผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ประชาสงเคราะห์จังหวัด ประชาสงเคราะห์อำเภอ และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัด

(3) การส่งเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง ซึ่ง ได้แก่ ผู้ตรวจราชการกรม เจ้าหน้าที่กองการสังคมสงเคราะห์เอกชนออกติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการภาคสนามเป็นรายจังหวัด ในทุกระยะ 6 เดือน และจะดำเนินการประเมินผลความสำเร็จโครงการในทุกรอบ 1 ปี

3.2.8. แนวทางการสงเคราะห์ประชาชนของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

เพื่อให้การสงเคราะห์ประชาชน ผู้ประสบปัญหาเดือดร้อน ในความรับผิดชอบของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เป็นไปด้วยความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

กองการสังคมสงเคราะห์เอกชน จึงได้กำหนดแนวทางการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้-

1. “เงินสงเคราะห์ประชาชน” หมายความว่า เงินงบประมาณ เงินนอกงบประมาณ และเงินอื่นๆ ที่ใช้ในการสงเคราะห์ประชาชนตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กในครอบครัว การสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง การสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย การส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน การจ่ายเงิน โครงการอุดหนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุภาคเอกชน การดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวในชนบท การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพคนพิการ และการสงเคราะห์ประชาชนในกรณีอื่นๆ

2. “เงินกองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน” หมายความว่า เงินของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ที่ได้จากการบริจาค การจัดกิจกรรม หรือเงินอุดหนุนจากทางราชการเพื่อใช้ในการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

การสงเคราะห์ประชาชน

1. หลักเกณฑ์การสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบความเดือดร้อนของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยเงินสงเคราะห์ประชาชน ซึ่งสามารถขอความช่วยเหลือจากทางราชการได้ ดังนี้.-

1.1 การสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน

1.1.1 การสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน

(1) อายุไม่เกิน 18 ปี
(2) เป็นเด็กกำพร้า อนาคต
(3) เป็นเด็กพิการและทุพพลภาพ
(4) เป็นเด็กซึ่งบิดา มารดา ผู้ปกครอง ประสบภาวะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ถูกจำคุก กักขัง พิกัด ทุพพลภาพ ป่วยทางร่างกายหรือจิตใจ ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวตามควรแก่อัตตภาพได้

(5) เป็นเด็กที่เกิดนอกสมรส

(6) เป็นเด็กในครอบครัวยากจน ขาดแคลน ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน

1.1.2 การช่วยเหลือที่จะได้รับ

(1) ค่าเลี้ยงดู พาหนะ หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ สำหรับเด็กตามความจำเป็นและเหมาะสม

(2) ทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน

(3) ช่วยเหลือครอบครัวแก่เด็กพิการ และทุพพลภาพ (รับการช่วยเหลือจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลในพื้นที่)

(4) ค่ากายอุปกรณ์แก่เด็กพิการ และทุพพลภาพ (รับการช่วยเหลือจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลในพื้นที่)

(5) เครื่องอุปโภคบริโภค เช่น มุ้ง ผ้าห่มนอน แป้ง นมสำหรับเลี้ยงดูเด็ก

(6) เงินช่วยเหลือเด็กในครอบครัวครั้งละ ไม่เกิน 1,000 บาท

(ต่อเด็ก 1 คน)

1.2 การสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่ง

1.2.1 คุณสมบัติครอบครัวที่ขอรับการสงเคราะห์ได้

“ผู้ไร้ที่พึ่ง” หมายความว่า บุคคลผู้ปราศจากทรัพย์สินถึงของหรือรายได้สำหรับยังชีพ และไม่มีผู้ให้พึ่งพาอาศัย

“ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย” เพราะสาเหตุ หัวหน้าครอบครัว

- (1) ตาย
- (2) ทอดทิ้ง สาบสูญ หรือต้องโทษจำคุก
- (3) เจ็บป่วยร้ายแรง หรือพิการจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้
- (4) ไม่สามารถดูแลครอบครัวได้ด้วยเหตุสุควิสัยอื่นๆ

1.2.2 การช่วยเหลือที่จะได้รับ

- (1) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภค หรือค่าใช้จ่ายในการครองชีพ
- (2) ค่ารักษาพยาบาล ค่าอาหารในโรงพยาบาลของรัฐรวมถึงค่าพาหนะ

ในการเดินทาง

- (3) ค่าซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเท่าที่จำเป็น
- (4) เงินทุนประกอบอาชีพ
- (5) เงินสงเคราะห์ครอบครัวครั้งละไม่เกิน 2,000 บาท ไม่เกิน 3 ครั้ง

3.3 การสงเคราะห์ราษฎรกรณีฉุกเฉิน โดยเงินอุดหนุนสังคมสงเคราะห์ส่วน

ภูมิภาค

3.3.1 คุณสมบัติผู้ขอรับการสงเคราะห์

ประชาชนที่ประสบความเดือดร้อนด้วยปัญหาสาเหตุต่างๆ และมีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

3.3.2 การช่วยเหลือที่จะได้รับ

- (1) เงินสงเคราะห์เด็กในครอบครัว
- (2) เงินสงเคราะห์ครอบครัว
- (3) การช่วยเหลือต่างๆ ที่ได้รับตามข้อ 3.3.1 และ 3.3.2

3.4 การสงเคราะห์ประชาชนในหมู่บ้าน อพป.

3.4.1 คุณสมบัติผู้ขอรับการสงเคราะห์

ประชาชนที่ประสบความเดือดร้อนด้วยปัญหาสาเหตุต่างๆ ซึ่งมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน อพป.

3.4.2 การช่วยเหลือที่จะได้รับ

- (1) ช่วยเหลือเด็กในครอบครัวครั้งละไม่เกิน 1,000 บาท
- (2) เงินสงเคราะห์ครอบครัวครั้งละไม่เกิน 2,000 บาท
- (3) การช่วยเหลือต่างๆ ที่ได้รับตามข้อ 3.1.2 และ 3.2.2

3.5 การสงเคราะห์คนพิการ

3.5.1 การสงเคราะห์เกี่ยวกับอวัยวะเทียมหรือเครื่องช่วยคนพิการ ให้ประสานงาน
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือ โรงพยาบาลจังหวัด

3.5.2 การกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนประกอบอาชีพคนพิการ

3.5.2.1 คุณสมบัติของคนพิการที่จะขอกู้ยืมเงิน

(1) เป็นคนพิการที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคน
พิการ พ.ศ.2534

(2) อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี

(3) ได้รับการฝึกอาชีพแล้ว หรือมีความสามารถประกอบอาชีพได้

(4) มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและประพฤติตนเรียบร้อย

(5) สามารถชำระหนี้ได้จากการประกอบอาชีพ

(6) ไม่มีหนี้ค้ำชำระจากเงินทุนนี้ หรือเงินอื่นๆ ที่สืบทราบได้ว่าจะเป็น
ผลกระทบต่อชำระหนี้ให้กับกองทุนฯ เว้นแต่คณะกรรมการเห็นเป็นอย่างอื่น

3.5.2.2 การช่วยเหลือที่จะได้รับ

(1) เงินกู้ยืมเพื่อลงทุนประกอบอาชีพ โดยไม่คิดดอกเบี้ยในวงเงินไม่เกิน
20,000 บาท

(2) กรณีการขอกู้ยืมเพื่อขยายกิจการ สามารถกู้ยืมได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบ
ของการลงทุนเพื่อขยายกิจการแต่ไม่เกิน 20,000 บาท การกู้ยืมเงิน ให้มีสัญญาผ่อนชำระภายในระยะ
เวลาไม่เกิน 5 ปี มีหลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกัน

3.6 การสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย

3.6.1 ผู้ประสบสาธารณภัย หมายความว่า ประชาชนซึ่งได้รับความเสียหายจาก
อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีมาเป็นสาธารณะไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ หรือมีผู้ทำ
ให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของ
ประชาชน หรือรัฐ

3.6.2 การช่วยเหลือที่จะได้รับ

(1) ค่าจัดการศพผู้เสียชีวิตรายละไม่เกิน 12,000 บาท ในกรณีที่ผู้ประสบ
สาธารณภัยที่เสียชีวิตเป็นหัวหน้าครอบครัว จะได้รับการช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ครอบครัวไม่เกิน
25,000 บาท

เลขเรียกหนังสือ	ว.๒๕๖.๖	๖๒๕๐	๒๕๔๒
เลขทะเบียน	๕๙๙		
วันที่	๒๗ ธ.ค. ๒๕๔๒		

(2) ค่ารักษาพยาบาลตามความจำเป็นและหากบาดเจ็บถึงขั้นพิการไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ จะได้ค่าความช่วยเหลือเบื้องต้น 10,000 บาท และเงินยังชีพคนละ 2,000 บาท ต่อเดือน เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี

(3) เงินทุนประกอบอาชีพ หรือเครื่องมือประกอบอาชีพสำหรับผู้ประสบภัย ซึ่งถึงแก่สิ้นเนื้อประดาตัว ครอบครัวละไม่เกิน 10,000 บาท

(4) ทุนการศึกษาแก่บุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ประสบสาธารณภัย จนพิการ จนจบชั้นมัธยมศึกษา โดยในระดับอนุบาลและประถมศึกษาคนละ 500 บาทต่อเดือน และในระดับมัธยมศึกษาคนละ 800 บาท

(5) วัสดุสมทบสร้าง หรือซ่อมแซมบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของราษฎรที่เสียหาย หากเสียหายบางส่วนหลังละ ไม่เกิน 15,000 บาท หากเสียหายทั้งหลังๆละ ไม่เกิน 25,000 บาท

(6) วัสดุซ่อมแซมยุ้งข้าว โรงเรือนสำหรับเก็บพืชผลและคอกสัตว์ที่ได้รับ ความเสียหายบางส่วนเท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 3,000 บาท ได้รับความเสียหายทั้งหลัง ไม่เกินครอบครัวละ 8,000 บาท

(7) กรณีบาดเจ็บสาหัสต้องรักษาในสถานพยาบาล ตั้งแต่ 3 วัน ขึ้นไปให้จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้น 3,000 บาท สำหรับผู้รักษาตัวเกิน 30 วัน จะได้รับการช่วยเหลือเงินเบี้ยยังชีพ คนละ 2,000 บาท ต่อเดือน จนกว่าจะออกจากสถานพยาบาล

3.7 การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

3.7.1 คุณสมบัติผู้สูงอายุที่ขอรับการสงเคราะห์

- (1) มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป
- (2) ฐานะครอบครัวยากจน หรือถูกทอดทิ้ง ขาดผู้อุปการะดูแลหรือไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

(3) อาศัยในหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

3.7.2 การช่วยเหลือที่จะได้รับ

เงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุคนละ 200 บาท/เดือน จนถึงแก่กรรมหรือถ้าพิสูจน์ได้ว่า ผู้สูงอายุมีอุปการะเลี้ยงดู หรือครอบครัวมีฐานะพอเลี้ยงตนเองได้ ให้ระงับการช่วยเหลือ

- (1) เมื่อคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านพิจารณาเห็นว่า ประชาชนในหมู่บ้านประสบปัญหาเดือดร้อน และอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะให้การสงเคราะห์ตามข้อ 3 ให้ดำเนินการดังนี้.-

(2) ให้กรรมการสอบรายละเอียดข้อมูลเบื้องต้น ปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับ และความเห็นในการช่วยเหลือบันทึกลงในแบบประวัติผู้ขอรับการสงเคราะห์ ตามที่ได้แนบท้ายระเบียบนี้

(3) นำเรื่องเข้าสู่การประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯ เพื่อพิจารณากำหนดแนวทางในการช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์ โดยองค์ประชุมไม่น้อยกว่า 2 ใน 3

(4) บันทึกมติคณะกรรมการ เกี่ยวกับความเห็นในการให้การช่วยเหลือผู้ขอรับการสงเคราะห์แต่ละราย ไว้ในบันทึกการประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯ ด้วย

(5) ให้ศูนย์ฯ ทำหนังสือส่งแบบสอบถามสภาพของผู้รับการสงเคราะห์ และเอกสารที่จำเป็น คือ สำเนาทะเบียนบ้าน หรือใบรับรองแพทย์ หรือหนังสือรับรองจากเรือนจำ หรือสถานีตำรวจ ส่งไปยังสำนักงานประชาสงเคราะห์อำเภอ หรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่แทน และส่งต่อไปยังสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด เพื่อพิจารณาให้การช่วยเหลือต่อไป

บทที่ 4

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านของจังหวัดลำพูน

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน โดยเฉพาะกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนในหมู่บ้าน โดยประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งหมดในหมู่บ้าน ดังนั้น ผู้ศึกษา จึงขอวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านของจังหวัดลำพูน ดังนี้-

4.1. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายสวัสดิการสังคมแก่ชุมชน โดยสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด จัดส่งทีมวิทยากร ไปกระตุ้น ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ หลักการ การจัดตั้ง และการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านฝ่ายต่างๆ โดยจัดประชุม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ละตำบล จนครบทุก ตำบล ในระยะแรก เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านทราบแล้ว เข้าใจวัตถุประสงค์ หลักการ การจัดตั้ง และการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านแล้ว จึงให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปจัดประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ถ่ายทอดให้แก่ชาวบ้าน ได้ทราบ และพิจารณาตัดสินใจในการจัดตั้ง ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การให้ความรู้แก่ชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน จะต้องเข้าไปให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้านให้มีความรู้ ความเข้าใจวัตถุประสงค์ หลักการ และวิธีการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยจัดประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านทราบและตัดสินใจว่าจะให้มีการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรในหมู่บ้านหรือไม่

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านตัดสินใจให้มีการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯแล้ว ชาวบ้านจึงมีอำนาจในการตัดสินใจในการ เลือกระกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ ได้โดยตรง ซึ่งคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการศูนย์ฯ จำนวน 5-9 คน ส่วนการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ ให้รับผิดชอบ ดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่น ประธาน รองประธาน เหนรัญญิก ฯลฯ เพื่อบริหารงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ นั้น แม้ว่าจะเปิดโอกาสให้คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ มีอำนาจตัดสินใจ ต้องคัดเลือกกันเอง ก็ยังถือได้ว่าคณะกรรมการศูนย์ฯ เป็นตัวแทนของประชาชน ที่เข้าไปบริหารงานศูนย์ฯ โดยชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงาน โดยทางอ้อม เมื่อชาวบ้านเห็นชอบ ให้มี

การจัดตั้งศูนย์ฯ และมีการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ฯ แล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แจ้งให้อำเภอรอบ เพื่ออำเภอจัดรวบรวมแจ้งให้จังหวัด ประกาศจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ เป็นทางการต่อไป จะเห็นได้ว่าในกระบวนการจัดตั้งศูนย์ฯ เจ้าหน้าที่เป็นเพียงผู้ไปกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ ซึ่งโดยปกติ หมู่บ้าน โดยเฉพาะชุมชนชนบท จะมีการช่วยเหลือกันและกันอยู่แล้ว การจัดตั้งศูนย์ฯ เป็นการให้อำนาจและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ คิดตัดสินใจว่าจะมีการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ฯ หรือไม่ ศูนย์สงเคราะห์ฯ จะมีผลดีต่อหมู่บ้านและมีผลกระทบต่อชาวบ้านอย่างไร

ในปี 2538 จังหวัดลำพูนได้รณรงค์ให้มีการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้าน จำนวน 481 ศูนย์ จนถึงปัจจุบัน จังหวัดลำพูน มีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 509 ศูนย์ ในพื้นที่ 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 51 ตำบล

4.2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

กิจกรรมของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ ดำรงอยู่ได้ และเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงาน ซึ่งคณะกรรมการศูนย์ฯ จะเป็นผู้ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบในแต่ละตำแหน่ง ซึ่งมีคณะกรรมการประมาณ 5-9 คน ดังนั้น ชาวบ้าน จึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยทางอ้อม อย่างไรก็ตาม การบริหารงานของศูนย์ฯ ซึ่งดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านก็ยังคงอาศัยความร่วมมือร่วมใจ จากชาวบ้าน แม้ในหมู่บ้านจะขาดทรัพยากรอื่นๆ แก่ชาวบ้านยังเป็นแรงงานในการให้ความช่วยเหลือ เช่น การคัดเลือกสถานที่ การก่อสร้างที่ทำการศูนย์ฯ การให้ความร่วมมือในการสำรวจ ข้อมูลผู้ประสบปัญหาต่างๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรม ระดมเงินทุน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ จากชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยทั้งสิ้น

การดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรของจังหวัดลำพูน เมื่อมีการประกาศจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ แล้ว เจ้าหน้าที่จะเข้าไปทบทวนความรู้ ความเข้าใจและแนะนำแนวทางการดำเนินงาน แก่คณะกรรมการศูนย์ฯ อันได้แก่

1.การวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน

การค้นหา วิเคราะห์และแก้ปัญหาของหมู่บ้าน

หลังจากจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านแล้ว คณะกรรมการศูนย์ฯ จะจัดประชุมคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ เพื่อศึกษาปัญหาของหมู่บ้าน กำหนดแผนการดำเนินงานในระยะสั้นและระยะยาว โดยกระบวนการค้นหาวิเคราะห์ และ แก้ไขปัญหาหมู่บ้าน โดยประชาชนทุกคน จะต้องร่วมมือร่วมใจกันดำเนินงาน เพื่อส่วน

รวมอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถแก้ปัญหาของหมู่บ้าน และทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้.-

(1)สำรวจข้อมูล

สำรวจข้อมูลและจัดทำทะเบียนราษฎรผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน ประเภทต่างๆ ตามแบบฟอร์มของทางราชการ เช่น แบบ กชช.2ค (ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน) แบบข้อมูล จปฐ. (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน) ข้อมูล สสค. (ข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน)

(2) ระบุปัญหาที่ต้องแก้ไข โดยการเปรียบเทียบข้อมูล ที่สำรวจได้กับ มาตรฐานหรือบรรทัดฐานที่ควรจะเป็น

(3) วิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดสาเหตุของปัญหา

(4) จัดลำดับความสำคัญ ก่อนหลังของปัญหาในหมู่บ้านจะมีปัญหาหลายเรื่อง ซึ่งไม่สามารถแก้ไขได้ในเวลาเดียวกัน จำเป็นต้องจัดความสำคัญก่อนหลังในการแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ความมากน้อย (ขนาด) ของปัญหา
- ความร้ายแรงของปัญหา
- ความพร้อมในการแก้ไขปัญหา
- ความร่วมมือและความสนใจของประชาชนในชุมชนต่อประเด็น

ปัญหา

การวางแผนและปฏิบัติตามแผน

การวางแผนเป็นขั้นตอนของการตัดสินใจล่วงหน้าว่าในการแก้ปัญหานี้ ทำอย่างไร จะทำอะไร ทำเมื่อไร และใครเป็นผู้กระทำ โดยขั้นตอน ดังนี้.-

1. กำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายในการปฏิบัติงาน
2. กำหนดทรัพยากรที่จะใช้ในการปฏิบัติงาน (คน เงิน สิ่งของ)
3. กำหนดงานที่จะต้องทำ พร้อมทั้งกำหนดเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด
4. ปฏิบัติตามแผนงานโครงการ
5. ตรวจสอบและปรับปรุงแผนโครงการ

การประเมินผลงาน

เป็นขั้นตอนวัดความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของงาน ซึ่งมีประโยชน์ คือ

- ทำให้รู้ว่า ผลการปฏิบัติงานสำเร็จ แต่ไหน ทำไปได้เพียงใดและเหลือ

อีกเท่าไร

- ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ปรับปรุงวิธี

การต่อไป

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังแนะนำแนวทางหรือระเบียบในการสงเคราะห์ ประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งเป็นกิจกรรมเริ่มต้น ในการปฏิบัติงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ อันได้แก่

1. การสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน
2. สงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง
3. การสงเคราะห์คนพิการ
4. การสงเคราะห์เบี่ยงชีพคนชรา
5. การสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย
6. การสงเคราะห์คนพิการ
7. การสงเคราะห์เบี่ยงชีพคนพิการ รวมทั้งการสนับสนุนเงินกองทุนซึ่งเป็นงบประมาณในการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ ทุกศูนย์ ๆ ละ 12,500 บาท โดยการสงเคราะห์ผู้

ตกทุกข์ได้ยากดังกล่าวมาจากการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านนั่นเอง และจากการสอบถามผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องพบว่า ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ ที่มีกิจกรรมในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น เกิดจากความศรัทธาในตัวผู้นำและละผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการศูนย์ต้องมีความซื่อสัตย์ เสียสละ มีความจริงใจและมีคุณธรรมให้การช่วยเหลือ หรือให้การสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหา โดยเสมอภาค ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน โดยมีส่วนร่วมด้วย นอกจากนี้ คณะกรรมการศูนย์ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวาทศิลป์และความสามารถชักชวนผู้อื่นร่วมกิจกรรมมนุษยสัมพันธ์ ก็จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์สงเคราะห์ฯ ได้เป็นอย่างดีด้วย โดยสังเกตได้จากการระดมเงินทุน เช่น การบริจาค โดยจัดตั้งองค์ผ้าป่า การจัดงานรื่นเริง การกุศลต่างๆ ซึ่งชาวบ้านให้ความร่วมมือ ร่วมใจเป็นอย่างดี นั้น

4.3. การมีส่วนร่วมในการติดตามและการตรวจสอบการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

การมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง อีกขั้นตอนหนึ่ง หากการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลงานของศูนย์ฯ กระทำโดยเจ้าหน้าที่ ที่เป็นบุคคลภายนอกแล้วชาวบ้านย่อมไม่ประเมินตนเองว่าการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้รับผลดีเพียงใด การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ฯ โดยชาวบ้านในหมู่บ้านสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ดังนี้คือ

1. กิจกรรมใดๆ ที่ดำเนินการ ในหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่มักรู้เห็น และจะมีการสอบถามและวิพากษ์วิจารณ์อย่างไม่เป็นทางการกันอยู่แล้ว ดังนั้น การดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ฯ ต้องมีการแจ้งหรือประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบ โดยการจัดประชุมกันขึ้นในหมู่บ้าน ชาวบ้านสามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรฯ โดยการซักถามและแสดงความคิดเห็นการดำเนินงานในที่ประชุมชาวบ้าน ซึ่งคณะกรรมการศูนย์ฯ จะต้องชี้แจงเหตุผลให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจ หากคณะกรรมการศูนย์ฯ ไม่สามารถชี้แจงให้ชาวบ้านได้ทราบอย่างชัดเจนแล้ว ชาวบ้านอาจไม่มีความไว้วางใจ และมีการวิพากษ์วิจารณ์ ทำให้คณะกรรมการศูนย์ฯ ต้องลาออกเอง หรือชาวบ้านถอดถอนแล้วคัดเลือกชาวบ้านคนใหม่เข้าเป็นคณะกรรมการศูนย์ฯ แทน

2. คณะกรรมการศูนย์ฯ ติดตามตรวจสอบ การปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน หากคณะกรรมการศูนย์ฯ คนใด ปฏิบัติงาน ไม่เหมาะสมก็ สามารถให้ออก โดยอาศัยมติที่ประชุมศูนย์ฯ หรือเสนอในที่ประชุมชาวบ้าน ให้ชาวบ้านตัดสินใจคัดเลือกกรรมการศูนย์ฯ คนใหม่แทน

การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์ฯ ในจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่ ในลักษณะที่เป็นการติดตามจากการสอบถามในที่ประชุมชาวบ้าน

4.4. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

จากการจัดแบ่งระดับศูนย์สงเคราะห์ฯ ของจังหวัดลำพูน ในปี 2541 ออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับดีเด่น ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับต้องปรับปรุง ปรากฏว่า ศูนย์สงเคราะห์ฯ ของจังหวัดลำพูน จำนวน 509 ศูนย์ อยู่ในระดับดี เพียง 53 ศูนย์ ปานกลาง 223 ศูนย์ ควรปรับปรุง 233 ศูนย์ ซึ่งศูนย์ฯ ที่ควรปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 45.8 ของศูนย์ฯ ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านยังมีปัญหาอุปสรรคที่จะต้องได้รับการแก้ไข ปัญหาต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้านยังมีความหลากหลาย ผู้ศึกษาจะรวบรวมปัญหาเฉพาะปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้น ซึ่งจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคดังนี้.-

4.4.1. ปัญหาการเตรียมชุมชน

เนื่องจาก นโยบายของกรมประชาสงเคราะห์ได้ให้มีการจัดตั้งศูนย์ฯ ให้ครบทุกหมู่บ้าน ในปี 2538 ทำให้มีการจัดตั้งศูนย์ฯ อย่างเร่งด่วน ทำให้ศูนย์บางแห่งขาดการเตรียมพร้อมให้กับชุมชน

(1) คณะกรรมการศูนย์และชาวบ้านในหมู่บ้าน มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ หลักการ และวิธีการดำเนินงานของศูนย์ฯ น้อย แม้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะมีการฝึกอบรม ทบทวนให้ความรู้แก่คณะกรรมการศูนย์ฯ แต่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทบทวน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นส่วนใหญ่ เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รู้และเข้าใจวัตถุประสงค์และหลักการดำเนินงานศูนย์ฯ แล้ว ไม่เห็นความสำคัญและไม่มีการถ่ายทอดให้คณะกรรมการศูนย์ฯ คนอื่นๆ หรือชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกไม่ยอมรับ เห็นว่าเป็นเรื่องของหน่วยงานรัฐ จึงไม่กระตือรือร้น เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการดำเนินงานของศูนย์ฯ จึงไม่มีประสิทธิภาพ หรือขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการเร่งรัดให้มีการจัดตั้ง ศูนย์ฯ โดยไม่เกิดจากความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชน ไม่ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ทำให้ชาวบ้านไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

(2) การคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ฯ เนื่องจากการเร่งรัดให้มีการจัดตั้งศูนย์ฯ โดยเร่งด่วน คณะกรรมการศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะแต่งตั้งญาติพี่น้อง พรรคพวกของตนเอง เข้าไปบริหารงาน ทำให้คณะกรรมการศูนย์ฯ ของหมู่บ้านชาวบ้านไม่ค่อยยอมรับ แต่ไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานบริหารองค์กร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อองค์กร

4.4.2 ปัญหาการดำเนินงาน

(1) คณะกรรมการศูนย์ส่วนใหญ่ ยังขาดความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์ฯ กล่าว คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ต้องประกอบอาชีพ ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ขณะเดียวกัน ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน บางหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านชาวเขา คณะกรรมการศูนย์ฯ มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งทำให้มีผลกระทบต่อการบริหารงาน เช่น การกรอกข้อมูลต่างๆ การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย กองทุนศูนย์ฯ เป็นต้น

(2) ขาดผู้นำชุมชน ไม่มีความเสียสละ ความจริงใจ ซื่อสัตย์ ในการบริหารงาน โดยให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเฉพาะเครือญาติ หรือพรรคพวกตนเอง หรือไม่มีการประชาสัมพันธ์หรือแจ้งเรื่องการดำเนินงานให้ชาวบ้านทราบ จะทำให้ชาวบ้านไม่ยอมรับ และไม่ให้ความร่วมมือ ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชน มีทัศนคติที่ว่า การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เป็นงานที่เป็นนามธรรม ไม่เห็นชัดเจน เหมือนกับการก่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภค เช่น ถนน

ไฟฟ้า ประปา และการดำเนินงานของศูนย์ฯ ไม่มีค่าตอบแทน ทำให้ผู้นำชุมชน ไม่เห็นความสำคัญ การดำเนินงานของศูนย์ฯ และไม่ถ่ายทอด ความรู้ให้แก่ชาวบ้าน

(3)ระเบียบการบริหารงานศูนย์ฯควรมีความยืดหยุ่น วัตถุประสงค์และแนวคิดของ ศูนย์ฯสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันช่วยเหลือ พื้นฟู ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านให้มีความรวดเร็ว นั้น แม้ภาครัฐจะกำหนดแนวทาง การดำเนินงานแก่คณะกรรมการศูนย์ฯ ไว้แล้ว แต่คณะกรรมการศูนย์ฯ ยังสามารถที่จะปรับเปลี่ยน ระเบียบการบริหารงานศูนย์ฯ ให้มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นตนเองมากที่สุด ซึ่งสาเหตุ เนื่องมา จาก แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาที่แตกต่างกัน หลายประการ เช่น ข้อจำกัดด้านการระดมทุน เนื่องจาก ฐานะยากจน ความรุนแรงของปัญหา แตกต่างกัน เป็นต้น ทั้งนี้ การกำหนดระเบียบการบริหารงาน ศูนย์ฯ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวบ้านในหมู่บ้าน และที่สำคัญไม่ขัดกับวัตถุประสงค์ของ การจัดตั้งศูนย์ฯสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การศึกษาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านของจังหวัดลำพูน ครั้งนี้ เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งและเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และวิธีการพัฒนาศูนย์ฯ ให้เป็นองค์กรของประชาชนที่เข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้ต่อไป เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว เช่น ปัญหาการเลิกจ้าง การว่างงาน และปัญหาผู้ด้อยโอกาสถูกทอดทิ้ง ปัญหาโสเภณี เป็นต้น การป้องกัน แก้ไขปัญหา ให้มีความรวดเร็ว และครอบคลุมทุกหมู่บ้านนั้น จะต้องอาศัยประชาชนในหมู่บ้าน เนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านเป็นผู้ที่รู้ปัญหา ของชุมชนตนเอง ได้ดีที่สุด แต่ชุมชนยังขาดการวิเคราะห์ปัญหา อย่างเป็นระบบเท่านั้น ประกอบกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ภาครัฐ การกระตุ้นให้มีการรวบรวมกลุ่มองค์กร เพื่อให้ประชาชนเข้ามาป้องกันแก้ไขปัญหามุมชนของตนเอง จึงเป็นแนวทางที่ดีที่สุด ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านจึงเป็นองค์กรของประชาชน ที่เปิด โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน เริ่มตั้งแต่เรียนรู้ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงานของศูนย์ มีอำนาจตัดสินใจ ในการจัดตั้งศูนย์ การคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเข้าไปบริหารงาน ก็ถือได้ว่าประชาชนในหมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมโดยทางอ้อม ขณะเดียวกัน การบริหารงานศูนย์ฯ ยังต้องอาศัยประชาชนในหมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิด การสำรวจข้อมูล การระดมเงินทุน หรืออย่างน้อย ก็เป็นแรงงานในการช่วยเหลือ กิจกรรมของศูนย์ฯ นอกจากนี้ ประชาชนยังมีอำนาจในการติดตาม ตรวจสอบ การทำงานของคณะกรรมการศูนย์ฯ โดยการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ในที่ประชุมชาวบ้าน ได้อีกด้วย จึงจะถือได้ว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน อัน ได้แก่ ความเลื่อมใส ศรัทธา ในตัวผู้นำชุมชน หากผู้นำชุมชนมีความเสียสละ จริงใจ มีคุณธรรม มีความสามารถในการบริหารงาน รวมทั้งมีวาทะศิลป์ มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี จึงทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้นด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 การปลูกจิตสำนึก และความพร้อมของเจ้าหน้าที่ของรัฐและชุมชน

- เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนคือ เจ้าหน้าที่ต้องมีความคิดว่าตนเองเป็นเพียงผู้ไปกระตุ้น แนะนำชาวบ้าน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่วรรณาน ไม้ใช่การใช้อำนาจเข้าครอบงำ หรือเป็นไปในลักษณะสั่งการให้ประชาชนทำ นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ เรื่องวัตถุประสงค์ และหลักการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม มีนโยบายให้ศูนย์ฯ ดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมทุกภารกิจของกระทรวงแล้ว การเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นเร่งด่วน

- การปลูกจิตสำนึก และความพร้อมของคณะกรรมการศูนย์ และประชาชนในหมู่บ้าน หน่วยงานภาครัฐ ต้องสร้างความเชื่อมั่นและขวัญกำลังใจ แก่คณะกรรมการศูนย์ และชาวบ้าน แม้ศูนย์ฯ ของหมู่บ้าน จะล้มเหลว หรือไม่ประสบความสำเร็จ แต่หากคณะกรรมการศูนย์ และชาวบ้านมีความเชื่อมั่น มีขวัญกำลังใจ และมีความอดทน ร่วมมือร่วมใจเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนาศูนย์ฯ แล้ว ศูนย์จะดำรงอยู่ต่อไป และจะพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้น การให้ขวัญกำลังใจ ให้เกียรติ ได้แก่ การจัดประกวดศูนย์ที่มีผลดำเนินงานดีเด่น การมอบโล่ หรือเงินรางวัลตอบแทนแก่คณะกรรมการศูนย์ฯ ดีเด่น

นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมแก่คณะกรรมการศูนย์ฯ และประชาชนในหมู่บ้าน โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ เช่น การคัดเลือกผู้นำที่เสียสละ จริงใจ มีคุณธรรม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนหมู่บ้าน เป็นต้น ดังนั้น การเตรียมความพร้อม ก็คือ การให้ชาวบ้านรู้จักคิดเป็น ทำเป็น นั่นเอง

5.2.2.การพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

คณะกรรมการศูนย์ต้องจัดระบบการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยการได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐ อันได้แก่

(1) การจัดระบบข้อมูล

เนื่องจาก กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีนโยบายที่จะให้ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เป็นศูนย์กลางของข้อมูล ทุกประเภทของหมู่บ้าน โดยเฉพาะข้อมูลด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมระดับหมู่บ้าน คณะกรรมการต้องจัดระบบข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่ และมีความทันสมัยเสมอในการกำหนดเวลาจัดเก็บที่แน่นอน เช่น การจัดเก็บข้อมูล

พื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ข้อมูลผู้ประสบ
ปัญหาด้านแรงงานและสังคม (ทรส.1) ข้อมูลการส่งเสริมสวัสดิการระดับครัวเรือน (สสค.1)

(2) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

คณะกรรมการศูนย์ ต้องจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งในระยะสั้นและ
ระยะยาว โดยจะต้องนำข้อมูลสำรวจมาใช้ประโยชน์ในการวางแผน มีการระบุปัญหา สาเหตุ
ของปัญหา และมีการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ การจัดทำแผนควรมีการนำเสนอให้ที่ประชุมชาวบ้าน
เพื่อให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งให้ความเห็นชอบ
แผนพัฒนาหมู่บ้าน เมื่อมีการปฏิบัติตามแผน ชาวบ้านจะเกิดการยอมรับ และเข้ามามีส่วนร่วมใน
การช่วยเหลือการดำเนินงานของศูนย์ฯ

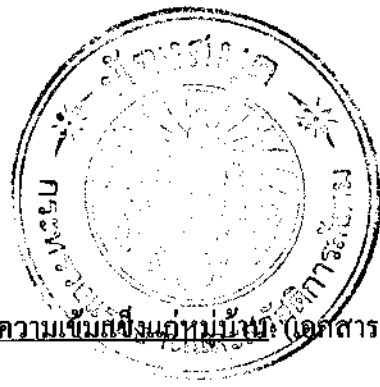
5.2.3. ควรจัดให้มีระบบการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎร
ประจำหมู่บ้าน

การจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของ
ศูนย์ฯต้องมีระบบการติดตามตรวจสอบที่ชัดเจน ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ อาจจะให้แนวทางหรือให้
คำแนะนำในการให้ประชาชนในหมู่บ้านติดตามตรวจสอบการทำงาน เช่น ให้คณะกรรมการศูนย์
ชี้แจงผลการดำเนินงาน เป็นประจำทุกเดือนในที่ประชุมชาวบ้าน และชาวบ้านสิทธิถอดถอนคณะ
กรรมการหมู่บ้าน ที่ปฏิบัติงานไม่เหมาะสม ด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุมได้ด้วย

5.2.4. ระเบียบการบริหารศูนย์ฯควรมีความยืดหยุ่น

แม้หน่วยงานภาครัฐจะแนะนำแนวทางหรือระเบียบในการบริหารศูนย์ฯก็ตาม
เพื่อให้เป็นไปตามแนวคิดของการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านที่จะให้ประชาชนเข้า
มามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้ตกทุกข์ได้ยากและผู้ด้อยโอกาสในชุมชนของตนเอง
เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพนั้น คณะกรรมการศูนย์ฯควรปรับปรุงระเบียบการบริหาร
ศูนย์ฯ ให้เหมาะสมกับหมู่บ้านของตนเองมากที่สุด เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านมีความแตกต่างกันหลาย
ประการ เช่น ฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ความรุนแรงของปัญหาของหมู่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ การ
กำหนดระเบียบการบริหารศูนย์ฯ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวบ้านในหมู่บ้านและไม่ขัดกับ
วัตถุประสงค์การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

บรรณานุกรม

อิริวัชร จันทรประเสริฐ, ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่หมู่บ้าน: (เอกสารวิจัย ส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2539)

อุไรวรรณ แสงศร และสารณีย์ ไชยานันท์, รายงานวิจัยเชิงปฏิบัติการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน : กรณีศึกษาเผ่าอีโก้และเผ่ากะเหรี่ยง (งานวิจัยสถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2539)

นิพัทธเวช สืบแสง , การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา : เผ่าถิ่นขมุ ฉบับที่ 2 (ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2526 (เอกสารอัดสำเนา)

กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน “ที่พึ่งของราษฎร องค์การของประชาชน”, (2539)

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ , การบริหารงานพัฒนาชนบท, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ไอเดียน สโตร์, 2537)

กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม , ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน , (2538) (เอกสารอัดสำเนา)

กองการสงเคราะห์เอกชน กรมประชาสงเคราะห์ เอกสารการอบรมกรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โครงการพัฒนาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน, 2541 (เอกสารอัดสำเนา)

กรมประชาสงเคราะห์ , คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน, 2538 เอกสารอัดสำเนา)

กองการสังคมสงเคราะห์เอกชน กรมประชาสงเคราะห์, สรุปผลการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ประจำปี 2538 (เอกสารอัดสำเนา)

กรมประชาสงเคราะห์, คู่มือการดำเนินงานศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน, 2533 (เอกสารอัดสำเนา)

ว
12.05.6
ข1256
2542

ห้องสมุดกระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม

00599

การมีส่วนร่วมในการดำเนิน